

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 26. juni 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Wilhelm Matheson
dommer Henrik Bull
dommer Espen Bergh
dommer Erik Thyness
dommer Are Stenvik

HR-2024-1186-A, (sak nr. 24-009174STR-HRET)
Anke over Frostating lagmannsretts dom 22. desember 2023

A (advokat John Christian Elden)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Magne Nyborg)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Bull:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder bruk av drukningsfelle for å avlive mus. Spørsmålet er om siktede kan straffes for brudd på kravet i dyrevelferdsloven § 12 om at avliving av dyr skal skje «på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte».
- (3) Politimesteren i Møre og Romsdal utstedte 27. mars 2023 et forelegg på 6 000 kroner mot A for overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første ledd, jf. § 12. I forelegget er handlingen beskrevet slik:

«Torsdag 2. februar 2023 i --- 000 i Surnadal laget hun en felle for å avlive mus, bestående av en gangbru av en ølboks over en bønne med en bamsemums som åte, slik at musa falt ned i bønne som var delvis fylt med en blanding av vann og frysevæske. Musefellen ble stående i noen dager og medførte at flere titalls mus døde av drukning.»

- (4) A vedtok ikke forelegget, og saken ble sendt til Møre og Romsdal tingrett for pådømmelse idet forelegget trådte i stedet for tiltalebeslutning, jf. straffeprosessloven § 268. Møre og Romsdal tingrett avsa 10. juli 2023 dom med slik domsslutning:

«1 A, født 00.00.1977, dømmes for ett brudd på dyrevelferdsloven § 37 (1), jf. § 12 til å betale en bot til statskassen på kr 6 000 – sekstusen –, subsidiært fengsel i 6 – seks – dager.

2 Sakskostnader idømmes ikke.»

- (5) A anket til Frostating lagmannsrett, som 11. august 2023 ikke samtykket til å fremme anken. Lagmannsrettens ankenektelse ble anket til Høyesterett, og Høyesteretts ankeutvalg opphevet 28. september 2023 lagmannsrettens beslutning. I kjennelsen fra ankeutvalget heter det blant annet:

«Ankeutvalget konstaterer at det ikke foreligger praksis fra Høyesterett om skadedyrbekjempelse og kravet i dyrevelferdsloven § 12 første ledd om at avlivningen skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Regelverket om avlivning av dyr er relativt ut fra hvilken omsorg mennesker har for det aktuelle dyret, jf. for eksempel dyrevelferdsloven § 12 andre ledd. I forarbeidene og juridisk teori er det fremhevet at innholdet i kravet også beror på hvilke midler som er tilgjengelig og hvor sterkt behovet for avlivning er. Etter ankeutvalgets syn reiste anken til lagmannsretten rettsspørsmål av prinsipiell interesse. Lagmannsrettens beslutning blir derfor opphevet.»

- (6) Frostating lagmannsrett henviste deretter anken til behandling, og etter ankeforhandling avsa lagmannsretten 22. desember 2023 dom med slik domsslutning:

«Anken forkastes.»

- (7) Lagmannsrettens dom er avsagt under dissens. Én av dommerne stemte for at A skulle frifinnes.
- (8) A har anket over lagmannsrettens lovanvendelse.

Mitt syn på saken

Dyrevelferdslovens bestemmelse om avliving

- (9) Det følger av dyrevelferdsloven § 2 at den blant annet gjelder for alle pattedyr. Den gjelder dermed også for mus. Lovens formål er ifølge § 1 å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr, og i § 3 fremgår det at dyr har en egenverdi uavhengig av den nytteverdien de har for mennesker, og at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.
- (10) Dette innebærer likevel ikke at dyr har en rett til liv – avliving av dyr trenger ingen særskilt begrunnelse. Men loven skal bidra til at dyr har det godt mens de lever, og at eventuell avliving blir foretatt på en forsvarlig måte, se Ot.prp. nr. 15 (2008–2009) side 45. Paragraf 12, som er lovens bestemmelse om avliving, inneholder derfor flere bestemmelser om hvordan avliving skal skje. For avliving av mus under omstendigheter som i denne saken er det imidlertid bare den generelle bestemmelsen i første ledd første punktum som gjelder:

«Avliving av dyr og håndtering i forbindelse med avlivingen skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.»

- (11) Det følger av forarbeidene at hva som er «dyrevelferdsmessig forsvarlig», må vurderes i lys av hva som er praktisk gjennomførbart. Under høringsrunden før proposisjonen ble en formulering om at avliving skulle skje «med minst mulig stress og smerte for dyret» kritisert som «for bastant». I proposisjonen ble den derfor erstattet med formuleringen «på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte». Jeg viser til Ot.prp. nr. 15 (2008–2009) side 43 og 45, der det på sistnevnte side heter:

«Ut fra høringsinnspill har departementet kommet til at første ledd første punktum bør fastsette at avliving skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Nivået av stress knyttet til avlivingen vil kunne være et annet ved avliving under kontrollerte former, sammenlignet med mange jakt- og fangstsituasjoner. Det må være et mål at avliving kan skje med minst mulig stress og smerte for dyret, men det må tas hensyn til hva som er praktisk gjennomførbart.»

- (12) En vurdering av hva som er praktisk gjennomførbart, vil normalt innebære en vurdering av om andre metoder som påfører dyrene mindre stress og smerte, etter forholdene må ansees som effektive nok.
- (13) Også spesialmotivene til § 12, i Ot.prp. nr. 15 (2008–2009) side 100, gir uttrykk for at terskelen for hva som er «dyrevelferdsmessig forsvarlig», vil kunne variere med situasjonen:

«Avveining av hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig avliving vil være forskjellig ved avliving i eller fra dyrehold og avliving i forbindelse med jakt og fangst. Det kan f.eks. ikke stilles samme krav til presisjon og skånsomhet ved avliving i jakt-,

fiske- eller fangstsituasjon som ved avliving av dyr i eller fra dyrehold. Det bør likevel benyttes metoder som så langt mulig ivaretar hensynet til dyrevelferd.»

- (14) Sitatet viser videre at det er forskjell på avliving i eller fra dyrehold, og avliving i forbindelse med jakt og fangst. Avliving av mus for å få bukt med en «museinvasjon» i et hus må i så måte sidestilles med jakt og fangst.
- (15) I Ot.prp. nr. 15 (2008–2009) side 12 heter det om lovens grunnlag mer allment:
- «Norsk dyrevelferdslov må bygge på holdninger, tradisjoner, verdier og normer blant landets innbyggere, samtidig som den skal legge avgjørende vekt på gjeldende faglig kunnskap. Tradisjon, kultur og religion kan dermed ikke alene være avgjørende for å tillate handlinger som faglig fremstår som dyrevennlig og forsvarlig.»
- (16) Selv om hovedbudskapet er at tradisjon ikke er avgjørende, ligger det likevel som en forutsetning at tradisjonen kan ha betydning for grensen mellom det tillatte og det ulovlige. Jeg leser det som utslag av den samme tankegangen når det på side 45 uttales at «[n]år det gjelder avliving av villfanget fisk i stor skala, har departementet lagt til grunn at de fangst- og avlivingsmetoder som er i alminnelig bruk blant næringsutøvere, ikke vil være i strid med loven slik den forstås i dag.»
- (17) Dyrevelferdsloven § 12 femte ledd inneholder en forskriftshjemmel. I spesialmotivene på side 101 i proposisjonen pekes det på at det blant annet er aktuelt med en forskrift om bekjempelse av «skadedyr», og som eksempel på skadedyr nevnes mus og rotter. Noen slik forskrift er imidlertid ikke gitt med hjemmel i denne loven. Forskrift 21. desember 2000 nr. 1406 om skadedyrbekjempelse er gitt med hjemmel i folkehelseloven og smittevernloven. Forskriften har regler som skal verne omgivelser og miljø for øvrig mot skade, samt regler om godkjenning av profesjonelle skadedyrbekjempere. Selv om forskriften altså ikke inneholder regler som direkte regulerer hva som skal regnes som dyrevelferdsmessig forsvarlig avliving av skadedyr, har det interesse at forskriften § 3-2 oppstiller en godkjenningsplikt for kjemiske midler. Bestemmelsen bygger på en forutsetning om at gift kan brukes til å avlive blant annet mus. Tilsvarende åpner viltloven § 25 for bruk av kjemikalier eller gift til avliving av «smågnagere og krypdyr».
- (18) Lagmannsretten legger til grunn at «bruk av gift utvilsomt kan medføre stor lidelse». Jeg viser i denne forbindelse til Veterinærinstituttets rapport nummer 12 *Dyrevennlig konsekvenser ved bekjempelse av rotter og mus* i instituttets rapportserie for 2010. På side 6 heter det at de fleste perorale gifter – gifter som inntas gjennom munnen – er kjent for å påføre dyrene lidelse. Antikoagulanter, som er den mest brukte giftgruppen, fører til en langsom død og bør derfor være en nødløsning, heter det.
- (19) Disse bestemmelsene må rett nok anvendes sammen med dyrevelferdsloven § 12 – de innebærer ikke at bruk av gift alltid er dyrevelferdsmessig forsvarlig. Lest i sammenheng med uttalelsene i forarbeidene til dyrevelferdsloven om hva som er praktisk gjennomførbart ved avliving av dyr, må det likevel legges til grunn at bruk av gift til skadedyrbekjempelse ofte er lovlig, til tross for de lidelsene det kan påføre dyrene.
- (20) Jeg oppsummerer så langt: I vurderingen av hva som er «dyrevelferdsmessig forsvarlig» avliving, kan det legges vekt på hva som er praktisk gjennomførbart i den aktuelle situasjonen. Det kan også legges en viss vekt på hva som har vært vanlige

avlivingsmetoder. Metoder som medfører lidelse for dyret, kan i visse situasjoner være akseptable.

Generelt om bruk av drukningsfeller

- (21) Drukning må i utgangspunktet regnes som en dyrevelferdsmessig uforsvarlig måte å avlive dyr på. Jeg viser til artikkelen *Påført lidelse ved drukning av dyr* av Stubsjøen og Mejdell, begge veterinærer og seniorforskere ved Veterinærinstituttet, i Norsk veterinærtidsskrift 2023 nr. 4. Drukningssøden tar normalt tid og ledsages av panikk og smerte.
- (22) Det er nok denne kunnskapen som har fått fagmyndighetene i flere sammenhenger til å konkludere med at drukning ikke er tillatt som avlivingsmetode. I den nevnte rapporten fra Veterinærinstituttet, nummer 12 for 2010, er drukning på side 7 oppført som «ikke tillatt i Norge», og på side 20 er det vist til et brev fra Landbruksdepartementet av 20. oktober 1994 om at drukning av dyr som avlivingsmetode stred mot den daværende dyrevernloven, som i § 9 bestemte av living måtte skje «på slik måte at dyret ikkje kjem i fåre for å lida i utrensmål». Også i Folkehelseinstituttets – FHI – veileder *Veien til godkjent skadedyrbejper del 1* er det flere steder gitt uttrykk for at drukningsfeller ikke er tillatt.
- (23) Det kreves ikke spesialkunnskap for å skjønne at drukning ikke er en «human» måte å avlive dyr på. I HR-2016-295-A ble en mann dømt til fengsel i 90 dager etter fradrag for tilståelse for å avlive hunden sin ved å drukne den. At han trodde at dette var en «human» måte å avlive hunden på, ble tillagt en viss vekt ved straffutmålingen «selv om han burde visst bedre».
- (24) I tilknytning til det jeg tidligere har sagt om at tradisjon kan ha en viss betydning, peker jeg likevel i denne sammenhengen på at lagmannsretten i sin dom uttaler at det er lange tradisjoner for bruk av bøttefeller med vann mot mus. Det samme fremgår av den nevnte rapporten fra Veterinærinstituttet, der det på side 20 er opplyst at drukningsfeller har vært mye brukt mot smågnagere «ikke minst fordi de er enkle å lage og kan fange mange dyr om gangen».

Nærmere om faktum i saken

- (25) Jeg er etter dette kommet frem til den konkrete vurderingen i vår sak og vil først gjengi det hendelsesforløpet som lagmannsretten la til grunn. Lagmannsretten bygger på tingrettens bevisbedømmelse og siterer følgende fra tingrettens dom:

«I løpet av 2021 opplevde A og hennes ektemann en betydelig tilstedeværelse av mus i det 400 år gamle huset de hadde kjøpt i Surnadal. For å redusere bestanden benyttet ekteparet seg av to katter. I tillegg tok ekteparet i bruk den tradisjonelle musefellen, Rapp, samt lydrepellenter. Sistnevnte er ment å skulle jage bort mus ved hjelp av høyfrekvent lyd. Endelig gjorde ekteparet flere forsøk på å tette huset, for å hindre mus i å ta seg inn. Ingen av tiltakene bidro i særlig grad til å redusere tilstedeværelsen av mus i huset. Som en følge av dette laget A, i november 2021, innretningen beskrevet i forelegget; hun laget en gangbro opp til kanten av en sinkbøtte. Fra den ene kanten til den andre trakk hun en ståltråd, og over ståltråden treddet hun en rund metallboks. På motsatt side plasserte hun en sjokoladebit av typen Bamsemums. Bøtten fylte hun delvis opp med vann. Som en følge av at det var svært kaldt, omtrent

20 minusgrader, blandet A i tillegg frostvæske i vannet. Retten har fått fremlagt følgende bilde av innretningen:

Innretningen ble deretter plassert på husets låve, og ved hjelp av denne fanget og avlivet A store mengder mus. Dette ved at musene, straks de forsøkte å tilegne seg åten, falt ned i bøtten. Frostvæskeblandingen har den egenskap at musene ikke evner å svømme. Følgelig døde musene av drukning, relativt kort tid etter at de falt ned i bøtten. A, og ektemannen, sørget for å ha ettersyn med fellen i gjennomsnitt hver 2– 3 time. I forbindelse med ettersynet ble fellen tømt, og etterfylt med vann/frostvæske. A har i sin forklaring for retten anslått at fellen stod ute 2– 3 dager og at hun fanget flere hundre mus med den.»

(26) Videre i lagmannsrettens dom heter det:

«A utdypet sin forklaring for lagmannsretten. Hun forklarte blant annet at hun gikk med gummistøvler inne fordi det var så mange mus i huset, og at hun fant mus både i skuffer og skap. Hun forklarte videre at hun ikke ville betale boten fordi det ville være å erkjenne at hun var en dyremishandler, noe hun ikke er. Hun gjorde det for å berge hus og hjem, alternativet var å flytte. A er selv redd for mus, og ettersom mannen jobber på sjøen tenkte hun at de måtte flytte dersom de ikke fikk bukt med problemet. Bøttefellen ble satt ut i en periode da mannen var hjemme og ble fjernet da han dro ut på sjøen. Den ble plassert på låven fordi A ikke ville ha bøtten inne. Det er cirka 10 meter mellom låven og huset, og A ga uttrykk for at det var om lag like mange mus inne som på låven. Lagmannsretten legger As forklaring til grunn for sin prøving av lovanvendelsen.»

- (27) Det var altså et meget stort museproblem i huset til A. I løpet av to til tre dager ble det fanget flere hundre mus.
- (28) Vanlige musefeller og to katter hadde ikke hatt særlig virkning, og det hadde heller ikke lydrepellenter. Det hadde ikke hjulpet nevneverdig å forsøke å tette hull og sprekker i huset.
- (29) Lagmannsrettens flertall uttaler at det ikke er grunnlag for å anta at døden inntrådte momentant, men at den «tok noe tid» uten at det er mulig å si hvor lang tid. Jeg peker på at

vannet i bøtten var blandet med frostvæske, og at frostvæsken ifølge lagmannsretten førte til at døden inntraff raskere enn den ville ha gjort om bøtten hadde vært fylt bare med vann.

Dyrevelferdsloven § 12 som straffebestemmelse

- (30) Før jeg går inn på den konkrete rettslig bedømmelsen, vil jeg si noe om dyrevelferdsloven § 12 anvendt som straffebestemmelse.
- (31) I Rt-2005-1628 avsnitt 16 og Rt-2014-786 avsnitt 14 er det gitt uttrykk for at «rettslige standarder», altså regler som lar grensen mellom rett og galt bero på skjønnsmessige vurderingsnormer utenfor loven selv, «må tolkes med varsomhet» når de anvendes som straffebestemmelser. Dette er et utslag av kravet i Grunnloven § 96 og Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 7 om at bruk av straff må ha hjemmel i lov. I dette ligger også at lovhjemmelen må gi tilstrekkelig presis veiledning om grensen mellom rett og galt.
- (32) I § 12 er som nevnt grensen mellom lovlige og ulovlige avlivingsmetoder angitt ved ordene «dyrevelferdsmessig forsvarlig måte». Slik jeg har gitt uttrykk for, må det foretas en skjønnsmessig vurdering der nokså ulike hensyn gjør seg gjeldende. Bestemmelsen gir ikke noe klart svar på hvor grensen går i det enkelte tilfellet. Når den anvendes som straffebestemmelse, må den derfor anvendes «med varsomhet» slik at den gir tilstrekkelig forutberegnelighet for grensen mellom det som er straffbart, og det som ikke er det.

Den konkrete rettslige bedømmelsen

- (33) Slik jeg forstår lagmannsrettens flertall, bygger det ikke på at bruk av drukningsfeller mot mus alltid vil være i strid med dyrevelferdsloven § 12. Det er jeg enig i, ut fra det jeg har sagt om bestemmelsen mer allment. Jeg legger til at påtalemyndigheten for Høyesterett har tatt samme utgangspunkt.
- (34) Når flertallet har kommet til at bruken av fellen i dette tilfellet var straffbar, er det basert på at A etter flertallets mening hadde et alternativ. Dette er også påtalemyndighetens anførsel for Høyesterett.
- (35) Lagmannsrettens flertall drøfter ulike alternative avlivingsmetoder som avvises, før det kommer frem til følgende:

«Lagmannsrettens flertall mener derimot at en elektrisk felle fremstår som et reelt alternativ uten tilsvarende grad av lidelse. Vitnet B forklarte at elektriske feller kan ta livet av flere mus før fellen må tømmes. Det fremgår av den aktuelle veilederen fra FHI på side 86, at det finnes ulike elektriske feller på markedet som benyttes i bekjemping av gnagere. Alle virker etter det samme prinsippet – strøm dreper dyrene når de går inn i fellen. De enkleste fellene kan bare fange et dyr, mens mer avanserte varianter tømmes automatisk og dermed kan de fange flere dyr før fellen må ha ettersyn. De avanserte fellene kan også gi brukeren en melding om at dyr er gått i fella. Elektriske feller er regnet som akseptable såfremt de gir øyeblikkelig bevissthetstap som er irreversibelt. Som for andre feller som dreper dyret kreves det jevnlig tilsyn med fellen. Elektriske feller brukes av profesjonelle skadedyrbekjempere, men er også i salg til privatpersoner for under 2000 kroner. I et så alvorlig tilfelle som det A beskriver, mener flertallet at det også ville vært naturlig å

ta kontakt med et skadedyrfirma for ytterligere rådgivning. At det er lange tradisjoner for bruk av bøttefeller med vann, jf. vitnet C, eller at det er tillatt å bruke gift ved skadedyrbekjempelse, kan etter flertallets oppfatning ikke tillegges vekt i vurderingen.

Flertallet kan derfor vanskelig se at det var nødvendig for A å bruke bøttefellen for å bli kvitt det problemet hun hadde.»

- (36) Det faller utenfor Høyesteretts kompetanse å overprøve hva flertallet har funnet bevist om de ulike alternativene. Den nærmere vurderingen av om A, i den situasjonen hun befant seg, og med de alternativene hun hadde, opptrådte slik at hun kan straffes for overtredelse av dyrevelferdsloven § 12, kan imidlertid Høyesterett overprøve.
- (37) Lagmannsrettens flertall legger ingen vekt på at det er lang tradisjon for å bruke bøttefeller med vann, eller at det er tillatt å benytte gift ved skadedyrbekjempelse. Her har jeg et annet syn. Når § 12 skal anvendes som en straffebestemmelse og dermed «med varsomhet», må det ha betydning både hva som har vært vanlig å bruke mot store museplager, og at regelverket åpner for bruk av gift, ikke minst av profesjonelle skadedyrbekjempere, til tross for de lidelser gift påfører musene.
- (38) I den situasjonen som A befant seg i, etter at hun hadde forsøkt både med tetting av hull og sprekker, vanlige musefeller og katter, ville det etter min mening ikke være i overensstemmelse med en varsom anvendelse av § 12 å straffe henne for å ha benyttet en hevdvunnen metode for å fange mange mus på kort tid, uten først også å ha forsøkt med elektriske feller eller søkt rådgivning fra profesjonelle.

Konklusjon

- (39) Jeg er etter dette kommet til at riktig rettsanvendelse må lede til at A frifinnes og stemmer for slik

D O M :

A, født 00.00.1977, frifinnes.

(40)	Dommer Bergh:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(41)	Dommer Stenvik:	Likeså.
(42)	Dommer Thyness:	Likeså.
(43)	Dommer Matheson:	Likeså.
(44)	Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne	

D O M :

A, født 00.00.1977, frifinnes.